

Δρ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ (ΝΤΙΝΟΣ) ΑΥΓΟΥΣΤΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η ΣΥΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

**Ἡ πολιτιστική καί Ἐθνική ταυτότητα τοῦ κατεχόμενου τμήματος
τῆς Κύπρου, οἱ ρίζες τοῦ ὁποίου ἀνάγονται στήν 7η π.Χ.
χιλιετηρίδα, ἀπειλοῦνται μέ ἐξαφάνιση**

Ἀμέσως μετά τήν τουρκική εισβολή, τό καθεστώς Ντενκτάς, πάντα μέ ἐντολές τῆς Ἄγκυρας, ἔθεσε σέ ἐφαρμογή ἓνα ἄρτιο σχέδιο δράσεως μέ στόχο τήν ἀλλοίωση τοῦ Ἐθνολογικοῦ καί δημογραφικοῦ χαρακτηῖρα τῶν Κατεχομένων. Σήμερα στό ψευδοκράτος δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνα ἑλληνικό τοπωνύμιο. Οὔτε μιᾶ προτομή Ἡρώα τῆς Κύπρου δέν βρίσκεται στή θέση της. Καί ἡ προτομή τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, μαζί μέ πανύψηλους μναρέδες, δεσπάζουν παντοῦ.

Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ φιλόλογος Κυριάκος Μπαρῆς, ξάδελφος τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντίου, ὅταν κατά τή μαύρη ἐκείνη μέρα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1974, οἱ Τοῦρκοι εισβολεῖς κατέλαβαν τήν ἡρωική κωμόπολη τῆς Λύσης, ἀρχόντισσα καί καμάρι τῆς Μεσαρκαῆς, δέν τοῦς ἦταν ἀρκετά τά σπίτια, ἡ γῆ, οἱ περιουσίες καί ἡ προσφυγοποίηση τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ χωρίς αἰδῶ θέλησαν νά γκρεμίσουν καί νά ξεριζώσουν καί τήν ψυχή καί τό σύμβολο τῶν ἰδανικῶν καί τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν γηγενῶν κατοίκων. Ἀγγίξαν τά ἔσχατα ὄρια καί, στήν οὐσία, ὄρισαν τή βαρβαρότητα. Ξεδιάντροπα γκρέμισαν τόν ἀνδριάντα τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντίου, σύμβολο ἀγῶνα, ἐλευθερίας καί αὐτοθυσίας, τόν μετέφεραν στήν Τουρκία, ἔλυσαν τό μέταλλο καί μέ τό ἴδιο ὕλικό δημιούργησαν νέο ἄγαλμα, τό ὀνόμασαν Κεμάλ Ἀτατούρκ καί τό τοποθέτησαν βάναισα στή θέση ποῦ γιά πάντα θά ἀνήκει στόν δικό μας Γρηγόρη.

Στά κατεχόμενα ἐδάφη τῆς Κύπρου συλλίθηκαν καί βεβηλώθηκαν 550 καί πλέον ναοί. 30.000 ἱερεῖς εἰκόνες (κυρίως βυζαντινές) ἀφαιρέθηκαν ἀπό τίς

έκκλησίες, άρπάχθηκαν καί εξαφανίσθηκαν. Βυζαντινά ψηφιδωτά καί τοιχογραφίες αποκόπηκαν από τά μνημεία καί πουλήθηκαν στο έξωτερικό, ένω τό έμποριο τής άρχαιοκαπηλίας τής πολιτιστικῆς κληρονομιάς τής Κύπρου οργιάζει στήν Εύρώπη καί τήν Άμερική.

Δεκάδες έκκλησίες μετατράπηκαν σέ τεμένη, στρατόπεδα, δημόσια άποχωρητήρια, μουσεΐα, άποθήκες, γκαλερί, στάβλους ζώων, ακόμα καί νεκροτομεία. Κοιμητήρια βεβηλώθηκαν, άρχαιολογικοί χώροι έγκαταλείφθηκαν καί άνεκτίμητης αξίας άρχαιολογικοί θησαυροί έχουν καταστραφεί ή έχουν πωληθεί σέ άρχαιοκαπηλούς.

Οί άρμόδιες υπηρεσίες τής Κυπριακῆς Δημοκρατίας κάνουν αναφορά σέ:

- Πενήντα πέντε (55) τουλάχιστον έκκλησίες πού έχουν μετατραπεί σέ μουσουλμανικά τεμένη, όπως τοῦ Άγίου Άνδρέα Νεαπόλεως, τής Παναγίας Γαλακτούσας Παλακίθρου, τοῦ Άγίου Νικολάου Λιμνιών, τοῦ Άγίου Λουκά Άμμοχώστου, τής Άγίας Παρασκευῆς Λατπίθου, τής Άγίας Τριάδας Γαλούσας, τοῦ Τιμίου Προδρόμου Άσσιας, τοῦ Σωτήρος Άκανθοῦς κ.ά.

- Έβδομῆντα τέσσερις (74) έκκλησίες καί άλλους ιερούς χώρους πού έχουν μετατραπεί σέ ξενώνες, μουσεΐα, άποθήκες, στάβλους καί δημόσια άποχωρητήρια.

- Δεκάδες έκκλησίες πού έχουν κατεδαφισθεῖ ή έχουν καταστραφεί, όπως οί έκκλησίες τοῦ Άγίου Δημητρίου, τοῦ Άγίου Μάμα καί τοῦ Άγίου Θωμᾶ Τρικώμου, οί όποῖες κατεδαφίσθηκαν μέ σκοπό τή διαπλάτυνση δρόμων.

- Άνυπολόγιστης αξίας άρχαιολογικούς θησαυρούς καί ιερούς χώρους πού έχουν καταστραφεί.

- Κοιμητήρια πού έχουν βεβηλωθεῖ, τάφους πού έχουν ανοιχθεῖ μέ διασκορπισμό όστων νεκρῶν, ταφόπλακες κατεστραμμένες, νεκροκεφαλές καί περιτώματα καί άκατονόμαστες βρισιές γραμμένες παντοῦ στους τοίχους!

- Σέ χιλιάδες ιερά σκεῦη, εἰκόνες, ξυλόγλυπτα, Σταυρούς καί πολύτιμα ιερά Εὐαγγέλια, τά όποῖα κλάπηκαν ή καταστράφηκαν μέ τόν πιό βάρβαρο τρόπο.

Ἀνακοινώσεις γιά πώληση έκκλησιῶν

Στήν άγγλική εφημερίδα «Sunday Times», τό κτηματομεσιτικό γραφεῖο «Ian Smith» ανακοίνωνε τόν Οκτώβριο τοῦ 2001, ότι πωλοῦσε τόν ναό τής Άγίας Ἀναστασίας στήν κατεχόμενη Λάτση μαζί μέ τά κτήρια πού τόν περιβάλλουν, αντί τοῦ ποσοῦ τῶν 350.000 άγγλικῶν λιρῶν. Τήν έκκλησία τής Χρυσοτρυμι-

θιώτισσας, αφού πρώτα τήν ξεγύμνωσαν απ' όλα τά ιερά της κειμήλια, τήν μέ-
τέτρεψαν σέ «γκαλερί» καί τήν πωλοῦσαν ἀντί τοῦ ποσοῦ τῶν 32.500 ἀγγλικῶν
λιρῶν!

Ἡ UNESCO διαπιστώνει καί κωφεύει

Μετά ἀπό ἐπίσκεψη μελῶν τῆς UNESCO σέ εἴκοσι ἕξι (26) ἑλληνικά χωριά
στά Κατεχόμενα, βρῆκαν μόνο τέσσερις (4) ἐκκλησίες πού εἶναι σέ κάπως ὑπο-
φερτή κατάσταση, Στό χωριό ἹΑρδανα τό παρεκκλήσι τοῦ Ἀγίου Δημητρίου
ἦταν ἐντελῶς ἄδειο, ἐκτός ἀπό τήν Ἀγία Τράπεζα, στήν ὁποία ὑπῆρχαν ἀνθρώ-
πινα περιττώματα! Σέ μιᾶ ἀπό τίς ἐκκλησίες στό χωριό Λιμνιά τό μόνο πού
ἀπέμεινε ἦταν οἱ τέσσερις τοῖχοι καί ἕνας σωρός σκουπιδιῶν.

«Ἡ περίπτωση τῆς Κύπρου καί ἡ διάσωση τῶν πνευματικῶν καί καλλιτε-
χνικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς δέν εἶναι μονοσήμαντη. Μ' αὐτήν δοκιμάζεται ὁ ἴδιος
ὁ πολιτισμός μας. Ἀπό τό βαθμό τῆς ἀντιδράσεως τῆς ξένης κοινῆς γνώμης στό
καταστροφικό ἔργο τοῦ εἰσβολέα, ἀπό τήν ἀποτελεσματικότητα τῶν μέσων
πού θά τεθοῦν σέ κίνηση γιά τήν διάσωση τῆς κυπριακῆς πολιτιστικῆς κληρο-
νομιάς θά κριθεῖ ἡ ἀξιοπιστία τῶν φορέων τῆς ὑψηλῆς πολιτιστικῆς ιδεολογίας
ἀλλά, πρό πάντων, ἡ ἀποδοτικότητα τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, πού ἀνέλαβαν
νά θέτουν σέ κίνηση τούς ἀπαραίτητους μηχανισμούς γιά τή διάσωση τῶν
ὅπου γῆς πολιτιστικῶν ἀγαθῶν, ἀνάμεσα στούς ὁποίους λαμπρή θέση κατέ-
χουν οἱ πλούσιοι σέ ἔμπνευση καί ιδιομορφία καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ πού ἐπὶ
τρεῖς χιλιετίες δημιούργησε δίχως ἀνάπαυλα καί ἐξακολουθεῖ νά δημιουργεῖ ὁ
μόνιμα ἀγωνιζόμενος κυπριακός λαός»¹.

Μερικά μόνο παραδείγματα τῆς πρωτοφανοῦς λεηλασίας

Παναγία Κανακαριά

Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Κανακαριάς τοῦ 6ου αἰῶνα, στήν κατεχόμενη
Λυθράγκωμη, εἶναι ἀπό τά λίγα δείγματα ψηφιδωτῆς διακόσμησης πού εἶχε

¹ Ἀπόσπασμα ἀπό τήν ὁμιλία τῆς Μαρίας Ἀναγνωστοπούλου, Γενικῆς Γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς
γιά τήν Προστασία τῆς Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τῆς Κύπρου στήν παρουσίασι στίς 23 Ἀπριλίου
2002, στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τῆς ἰσπανόφωνης ἔκδοσης τοῦ βιβλίου «Κύπρος: Ἡ λεηλασία ἐνός
πολιτισμοῦ».

διασωθεί στο ανατολικό τμήμα της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Στην περίοδο 525-530 μ.Χ., το τετρατοσφαίριο της άψιδας του ιεροῦ διακοσμήθηκε με ψηφιδωτά που απεικονίζουν τὴν Θεοτόκο ἔνθρονη μέσα σέ φωτεινή δόξα νά κρατᾷ στά γόνατά της τόν Χριστό μεταξύ τῶν Ἀρχαγγέλων Μιχαήλ καί Γαβριήλ. Ταινία μέ φοίνικες καί πλατύφυλλα φυτά περιέκλειε τίς μορφές τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων. Ἔως τό 1979 ἡ ἐκκλησία διατηροῦσε τούς θησαυρούς της. Τό 1979 τά ψηφιδωτά τῆς ἀψίδας βάνανυσα ἀφαιρέθηκαν.

Ὁ Ἅγιος Θεμονιανός

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Θεμονιανοῦ, στήν κατεχόμενη Λύση, λεηλατήθηκε ὁλοσχερῶς, μέσα σέ φρουρούμενη ἀπό τά τουρκικά στρατεύματα περιοχὴ καί ἀφαιρέθηκαν προσεκτικά ἀπό τούς ἀρχαιοκάπηλους οἱ τοιχογραφίες. Ἡ σύλληψη τοῦ ναοῦ ἔγινε τό 1983. Οἱ λεηλατημένες τοιχογραφίες ἐντοπίσθηκαν στό Μόναχο. Ὑστερα ἀπό διαβουλεύσεις μεταξύ ἐμπόρων τέχνης καί συλλεκτῶν, ἐπενέβη τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου καί συμφώνησαν τό Ἰδρυμα Menil νά ἀναλάβει τὴν ἀποκατάσταση τῶν τοιχογραφιῶν καί ἀντ' αὐτοῦ γιά δεκαπέντε χρόνια νά τοποθετηθοῦν σέ παρεκκλήσι, πού θά οἰκοδομηθεῖ ἀκριβῶς μέ τίς ἴδιες διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θεμονιανοῦ τῆς Λύσης, ἐκεῖ πού ἐδρεῖται τό Ἰδρυμα Manil.

Ὅταν ἀνέλαβε τὴ συντήρηση τῶν τοιχογραφιῶν στά ἐργαστήριά του στό Λονδίνο ὁ Laurence Morrocco, ἀποφάσισε νά ἐπισκεφθεῖ τὴν Λύση γιά νά φωτογραφήσει τό ἐσωτερικὸ τῆς ἐκκλησίας καί νά μετρήσει μέ ἀκρίβεια τίς διαστάσεις τῆς ἀψίδας τοῦ ιεροῦ καί τοῦ τρούλου, ἀπ' ὅπου εἶχαν ἀποκολληθεῖ οἱ τοιχογραφίες. Οἱ φωτογραφίες αὐτές τοῦ Laurence Morrocco, τίς ὁποῖες ἐξασφάλισε φωτογραφίζοντάς τες ὁ ἴδιος μέ πολλές προφυλάξεις καί κινδύνους, εἶναι οἱ ἀναμφισβήτητες ἀποδείξεις τῆς λεηλασίας.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀντιφωνητῆ

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀντιφωνητῆ χτίσθηκε στά τέλη τοῦ 12ου αἰῶνα σέ εἰδυλλιακὴ τοποθεσία τοῦ δάσους τοῦ Πενταδάκτυλου, μέ μιά καταπληκτικὴ θέα πρὸς τά βόρεια ἀκρογιάλια καί τὴ θάλασσα. Μέχρι τό 1974 ἡ ἐκκλησία βρισκόταν σέ ἄριστη κατάσταση. Ἀπὸ τό 1975 ἄρχισε ἡ καταστροφὴ. Τό ξυλόγλυπτο τέμπλο τοῦ ναοῦ τοῦ 16ου αἰῶνα κᾶνκε καί κλάπηκαν οἱ δε-

σποτικές εικόνες του Χριστού, της Θεοτόκου και του Ἀγίου Ἰωάννη του Θεολόγου. Ἡ μεγάλη εικόνα της ἑνθρονῆς Θεοτόκου πουλήθηκε στο Λονδίνο.

Ὁ Παντοκράτορας στὸν τροῦλο της ἐκκλησίας, καθὼς ἦταν πολὺ ψηλά, δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ ἀποκολληθεῖ. Φέρει στο πρόσωπο ἴχνη ἀπὸ σφαῖρες στρατιωτικοῦ ὅπλου. Στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ ὑπῆρχε ἡ θαυμαστὴ παράσταση τῶν Ἀρχαγγέλων Γαβριὴλ καὶ Μιχαὴλ, τοῦ 12ου αἰῶνα. Ἡ εικόνα πού ἐλήφθη ἀπὸ ξένους δημοσιογράφους εἶναι κραυγὴ καταγγελίας ἐναντίον ἐκείνων πού διέπραξαν τὴ βάρβαρη καταστροφὴ. Οἱ μεγάλες συνθέσεις της μέλλουσας Κρίσης² καὶ της Ρίζας τοῦ Ἰεσσαί³ τὸ 1979 ἀφαιρέθηκαν καὶ καταστράφηκαν ὁλοσχερῶς.

Ἐκκλησία μετατράπηκε σέ νεκροτομεῖο

Μιά ἀπὸ τίς πιὸ συγκλονιστικές περιπτώσεις εἶναι ἡ μικρὴ μεσαιωνικὴ ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος στο χωριὸ Χρυσηλίου της Μόρφου, ἡ ὁποία μετατράπηκε σέ νεκροτομεῖο της περιοχῆς. Πάνω στὴν Ἀγία Τράπεζα βάζουν τοὺς νεκρούς. Ἐκεῖ τοὺς πλένουν καὶ τοὺς ἐτοιμάζουν. Ἐκεῖ ἔχουν καὶ τὰ φέρετρα μὲ τοὺς νεκρούς.

Ἀπὸ τίς ἀμέτρητες περιπτώσεις σύλησης καὶ καταστροφῆς εἶναι καὶ οἱ ἐκκλησίες τοῦ Ἀγίου Γεωργίου του Ἐξορινοῦ στὴν Ἀμμόχωστο, πού ἔχει μετατραπεί σέ θέατρο καὶ τοῦ Ἀγίου Λουκά στή Λάπηθο πού λειτουργεῖ ὡς χοροδιδασκαλεῖο.

Στὸ βιβλίο «Κύπρος: Ἡ λεηλασία ἑνὸς πολιτισμοῦ», πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν οἶκο «Δ. Δετοράκης & ΣΙΑ Ο.Ε. ΙΤΑΝΟΣ», μὲ ὑπεύθυνο της ἔκδοσης τὸν κ. Εὐάγγελο Καρκανάκη, βρίσκουμε πολλές ἀκόμη τέτοιες περιπτώσεις σύλησης της Πολιτιστικῆς Κληρονομίας στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Τὸ βιβλίο εἶναι ἔργο της Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Προστασία της Πολιτιστικῆς Κληρονομίας της Μεγαλονήσου καὶ ἐκδόθηκε μὲ τὴν ἀρωγὴ της Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση τοῦ τότε Προέδρου της, Ἀπόστολου Κακλαμάνη.

² Στὴν τοιχογραφία της Μέλλουσας Κρίσης ὁ Χριστὸς παριστάνεται καθισμένος σέ θρόνο. Κάτω ἀπὸ τὸν θρόνο οἱ μάρτυρες καὶ ὁ χορὸς τῶν Δικαίων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν βασιλῆα Δαυὶδ καὶ τὸν Σολομῶντα. Στὸ μέσο της τοιχογραφίας ἡ Ἑτοιμασία (ὁ θρόνος, τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους), ἐκατέρωθεν αὐτῆς στέκονται τὰ νύπια πού σφαγιάσθηκαν ἀπὸ τὸν Ἡρώδη.

³ Ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί εἶναι εἰκονογραφημένη τοιχογραφία τοῦ 15ου αἰῶνα μὲ παράσταση τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου της Παρθένου Μαρίας στὸν Ἀναφωνητῆ. Σύμφωνα μὲ τίς Γραφές, ὁ Χριστὸς ἦταν ἀπόγονος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ τοῦ Ἰεσσαί.

Άριστερά: Ο δεκαεπτάχρονος μαθητής Πέτρος Γιάλλουρος από τό Ριζοκάρπασο. Δολοφονήθηκε από τούς Άγγλους στίς 7 Φεβρουαρίου τοῦ 1956 κατά τή διάρκεια μαθητικῆς διαδήλωσης στήν Ἀμμόχωστο. Ξεψυχώντας βροντοφώναξε: «Ζήτω ἡ Ἑλλάδα! Ζήτω ἡ Ἑνωσι!» Τό μνημεῖο ἀφιερωμένο στή μνήμη του καί ὁλόκληρο τό κοιμητήριο στή γενέτειρά του δωμεῖνο καί συλημένο. Δεξιά: Ἐκκλησία πού μετατράπηκε σέ ἀποθήκη.

Ἔχει διανεμηθεῖ καί ἀποσταλεῖ σέ περισσότερες ἀπό δέκα χιλιάδες ἀποδέκτες στήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό.

Ὁ Δανός συγγραφέας Χένρικ Καλούσαν ἐπιβεβαιώνει ὅλα τά παραπάνω

Ἕνα ἀπό τά βασικά ἀνθρώπινα δικαιώματα εἶναι καί ὁ σεβασμός τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τοῦ κάθε ἀνθρώπου καί δέν πρέπει νά ἀποτελεῖ ἀπαίτηση ἀλλά ὑποχρέωση τῆς Τουρκίας καί τῆς Τουρκοκυπριακῆς ἡγεσίας, ὅ,τι πράττουμε ἐμεῖς μέ τά τζαμιά τους στίς ἐλεύθερες περιοχές νά γίνει τό ἴδιο καί μέ τίς ἐκκλησίες μας στά Κατεχόμενα.

Ὑστερα ἀπό σχετική ἐπίσκεψή του στά Κατεχόμενα ὁ Χένρικ Καλούσαν ἀναρωτιέται:

«Μετά πού εἶδαμε πῶς ἀντιμετωπίζονται οἱ ἐκκλησίες στό βόρειο τμήμα τῆς Κύπρου, κάποιος θά ἀναρωτηθεῖ δικαίως, ἂν οἱ Κύπριοι, στό ἐλεύθερο τμήμα τοῦ νησιοῦ, συμπεριφέρονται στά τζαμιά μέ ἀνάλογο τρόπο, δηλαδή ἀφήνοντάς τα νά ἀποσυντεθοῦν, προχωρῶντας σέ βανδαλισμούς ἢ κλοπές. Ἡ ἀπάντηση εἶναι "ὄχι". Υπάρχουν δεκαεπτὰ ἀρχαῖα τζαμιά στό νότιο τμήμα τῆς Κύ-

πρου, τά όποια εἶναι όλα προστατευόμενα από τήν κυβέρνηση καί συντηροῦνται από τό κράτος. Έντεκα από αυτά άρχικά κτίστηκαν ως εκκλησίες καί, στή συνέχεια, μετατράπηκαν σέ τζαμιά, κάτω από τήν όθωμανική κυριαρχία. Η κυβέρνηση τῆς Κύπρου δέν ἔχει μετατρέψει τά τζαμιά ξανά σέ εκκλησίες καί διευκολύνει ενεργά τή χρήση τους από τούς μουσουλμάνους».

Έντοπισμός καί έπαναπατρισμός

Μετά από συντονισμένες προσπάθειες τῆς Κυπριακῆς Έκκλησίας καί τοῦ Κυπριακοῦ Κράτους έντοπίσθηκαν στή Γερμανία κυρίως αλλά καί στίς Η.Π.Α., τήν Ίαπωνία, τό Ήνωμένο Βασίλειο καί σέ άλλες εὐρωπαϊκές χώρες, σημαντικοί θρησκευτικοί θησαυροί (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, εἰκόνες, πολλά άντικείμενα εκκλησιαστικῆς τέχνης, βυζαντινές καί μεταβυζαντινές άρχαιοτήτες) καί κυπριακές άρχαιοτήτες πού άγοράσθηκαν καί πολλές από αυτές έπαναπατρίσθηκαν. Οί θρησκευτικοί θησαυροί πού επέστρεψαν στή Μεγαλόνησο εκτίθενται στό Βυζαντινό Μουσείο τοῦ Ίδρύματος τῆς Άρχιεπισκοπῆς καί θά βρίσκονται ἐκεῖ ἔως τήν ἡμέρα τῆς άπελευθέρωσης.

Στό Βυζαντινό Μουσείο τοῦ Ίδρύματος Άρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', εκτίθενται τά 24 βυζαντινά καί εκκλησιαστικά κειμήλια πού έπαναπατρίστηκαν από τό Μόναχο. Προέρχονται από ναούς, πού από τό 1974 βρίσκονται στό κατεχόμενο τμήμα τῆς Κύπρου καί οί περισσότεροι συλήθηκαν από τόν Τοῦρκο άρχαιοκάπηλο Άϊντίν Ντικμέν. Τά ιερά κειμήλια άποτελοῦν μοναδικό δείγμα τῆς κυπριακῆς Βυζαντινῆς καί Μεταβυζαντινῆς περιόδου στήν εκκλησιαστική τέχνη καί εἶναι άναπόσπαστο μέρος τῆς πολιτιστικῆς αλλά καί πνευματικῆς καί θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου.

Μεταξύ τῶν βυζαντινῶν κειμηλίων χαρακτηριστικότερα εἶναι: τρία ζεύγη βημοθύρων (Μονή Άντιφωνητῆ Χριστοῦ, Μονή Παναγίας Καντάρας), τοιχογραφίες από τί Μονή τοῦ Άντιφωνητῆ Χριστοῦ, τόν ναό τῆς Άγίας Σολομονῆς στήν Κῶμα τοῦ Γιαλοῦ καί τί Μονή Παναγίας Αἰψινθιώτισσας στό Συγχαρί.

Τό έντυπωσιακό εἶναι ότι μέσα στά κιβώτια μέ τά όποια μεταφέρθηκαν τά κειμήλια στό νησί ἦταν καί ἕνας μαῦρος χαρτοφύλακας, έντός τοῦ όποίου βρέθηκαν παλαιές καί σύγχρονες (φυσικές καί τεχνητές) ψηφίδες τίς όποίες χρησιμοποιοῦσε ό Τοῦρκος άρχαιοκάπηλος μέ τούς συνεργάτες του γιά τήν κατασκευή άντιγράφων, τά όποια προωθοῦσε ως αὐθεντικά γιά πώληση στό παράνομο ἔμπόριο άρχαιοτήτων. Τά ψεύτικα πιστοποιητικά τῶν άντιγράφων άποτελοῦν

έπαρκείς ενδείξεις για ένα καλά οργανωμένο έγκλημα. Ο Ντικιέν είχε δημιουργήσει εργαστήριο, στο οποίο αναμείγνυαν καινούργιες ψηφίδες με παλιές, κυρίως από ψηφιδωτά της Παναγίας της Κανακαριάς, που διαλύθηκαν, ή από τόν διάκοσμο, ο οποίος καταστράφηκε ολοσχερώς.

Μεταξύ των 24 βυζαντινών κεμιλίων που επαναπατρίστηκαν συμπεριλαμβάνονται και επτά προϊστορικές αρχαιότητες, οι οποίες επίσης μεταφέρθηκαν στο Κυπριακό Μουσείο Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στη Λευκωσία.

Τόν Σεπτέμβριο του 1977 εντοπίστηκε στο Μόναχο μετάλλιο με την μορφή του Αποστόλου Θαδδαίου. Τόν Οκτώβριο του 1977 βρέθηκε από την γερμανική αστυνομία και το μετάλλιο με την μορφή του Αποστόλου Θωμά. Τό 1983, κατόπιν μεσολάβησης εμπόρου τέχνης, έπεστράφησαν από το Λονδίνο τρία μετάλλια με τις μορφές των Αποστόλων Λουκά και Βαρθολομαίου.

Τό 1988 στην Ίνδιανάπολη των Η.Π.Α. εντοπίστηκαν στην κατοχή της εμπόρου έργων τέχνης Goldberg, τμήματα των ψηφιδωτών της παραστάσεως της Θεοτόκου και του Χριστού και των μεταλλίων με τις μορφές των Αποστόλων Ματθαίου και Ιακώβου από την εκκλησία της Παναγίας της Κανακαριάς. Αμέσως μετά, ή Εκκλησία της Κύπρου από κοινού με τις αρμόδιες Αρχές του Κράτους ξεκίνησαν δικαστικούς αγώνες για την διεκδίκησή τους. Τό δικαστήριο της Ίνδιανούπολης και, στην συνέχεια, τό Έφετείο που έδρευει στο Σικάγο, αποφάσισαν τρία τέσσερα ψηφιδωτά να επιστραφούν στον νόμιμο κάτοχό τους. Η απόφαση του δικαστηρίου της Ίνδιανάπολης ευαισθητοποίησε την διεθνή κοινή γνώμη και συνέτεινε στην απόφαση που έλαβε ή κυβέρνηση των Η.Π.Α. να μίν δέχονται στα άμερικανικά μουσεία κλεμμένες αρχαιότητες.

Τό 1991 ο τότε Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Α΄ και ο τότε Πρόεδρος της Κύπρου Γιώργος Βασιλείου ψάλλοντας τό «Τη Ύπερμάχω», τοποθέτησαν τρία ιερά λείψανα στο Μουσείο της Αρχιεπισκοπής.

Η μεγάλη εικόνα της ένθρονης Θεοτόκου στην εκκλησία του Αντιφωνητή που πουλήθηκε στο Λονδίνο, εντοπίστηκε και κατασχέθηκε στην Ελλάδα τό 1992. Τό 1998 κατόπιν ενεργειών του τότε Υπουργού Πολιτισμού, Ευάγγελου Βενιζέλου, επαναπατρίστηκε.

Οι τοιχογραφίες της εκκλησίας του Αγίου Θεοφανίου της Λύσης επαναπατρίστηκαν από τις Η.Π.Α. στις 16 Μαρτίου 2012, ύστερα από συντονισμένες προσπάθειες Εκκλησίας και Κράτους.

Την Τρίτη 16 Ιουλίου 2013, σέ τελετή που πραγματοποιήθηκε στο κτήριο της Αστυνομίας της Βαυαρίας στο Μόναχο, έγινε συμβολική παράδοση 173

ἀντικειμένων ἐκκλησιαστικῆς τέχνης. Πρόκειται γιὰ τὸν μεγαλύτερο σὲ ἀριθμὸ ἐπαναπατρισμὸ ἀρχαιοτήτων ποὺ ἔχει γίνει ποτέ στὴν Κύπρο, ὕστερα ἀπὸ ἓνα πολὺχρονο δικαστικὸ ἀγῶνα στοῦ Περιφερειακοῦ Δικαστήριου τοῦ Μονάχου τῆς Γερμανίας. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ σημασία ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν βαναρικό Τύπο καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης στοῦ γεγονότος αὐτό.

Παραδόθηκαν συμβολικά ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἀπὸ τὸν Ναὸ τῆς Παναγίας Γαλακτοτροφούσας στοῦ Παλαίκυθρο, ἐνῶ ἐκτέθηκαν στὸν χῶρο ἄλλα πέντε (5) ἀντικείμενα, δηλαδή τὸ ἐντοίχιο ψηφιδωτὸ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἀπὸ τὴν Παναγία Κανακαριᾶς στὴ Λυθράγκωμη, ἡ εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου στὴν Καρπασία, δύο θραύσματα τοιχογραφιῶν τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἀντιφωνητῆ στὴν Καλογραία καὶ ἡ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μαζί μέ τὸν Χριστὸ καὶ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Ἐλεήμονα μέ τίς προσωπογραφίες τῶν δωρητῶν ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη Χρυσοστόμου στὸν Κουτσοβέντη. Παρ' ὅλον ὅτι τὰ ἀντικείμενα εἶχαν συντηρηθεῖ γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ταξιδέψουν, τὰ σημάδια τῆς βίαιης ἀποκόλλησης καὶ κακῆς μεταχείρισής τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοκάπηλους εἶναι ἐμφανῆ.

Τέσσερις εἰκόνες ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι στὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀντιφωνητῆ, μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, ἐντοπίσθηκαν στὴν Ὀλλανδία καὶ παραδόθηκαν στὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, Χρυσόστομο Β', τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας 19ης Νοεμβρίου 2018.

Στις 21 Ἰανουαρίου 2019 ἔγινε στὴν Πρεσβεΐα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στὴ Χάγη ἡ παραλαβὴ τεσσάρων ἀποτοιχισμένων τοιχογραφιῶν ἀπὸ κατεχόμενες ἐκκλησίες τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας Ἀψινθιώτισσας στοῦ Συγχαρί καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας στὴν Ἀσσια. Οἱ ἐν λόγῳ τοιχογραφίες βρισκόνταν στὴν κατοχὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ μὴ Κυβερνητικοῦ Ὁργανισμοῦ Walk of Truth ποὺ ἐδρεύει στὴ Χάγη. Ὁ ἐπαναπατρισμὸς τῶν τοιχογραφιῶν πραγματοποιήθηκε τὴν Πέμπτη 24 Ἰανουαρίου 2019 μέ ἀπ' εὐθείας πτήση ἀπὸ τὴν Χάγη.

Στις 14 Μαΐου 2019 στοῦ Düsseldorf ἔγινε ἡ παραλαβὴ λειψανοθήκης ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μάμα στὴν κατεχόμενη Μόρφου. Πρόκειται γιὰ βιβλιό-

Εἰκόνες ποὺ ἐπαναπατρίσθηκαν καὶ βρίσκονται στοῦ Βυζαντινὸ Μουσείου τοῦ Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στὴ Λευκωσία.

σχημη ξύλινη λειψανοθήκη με λείψανα των Αγίων Παντελεήμονος, Χαραλάμπους, Νεοφύτου, Τρύφωνος, Φιλίππου, Μιχαήλ Συνάδων, Πολυδώρου, Ιωάννου Λαμπραδιστού και Μάμαντος. Στο ανοιγόμενο μέρος εικονίζονται ο Άγιος Μάμας περιστοιχισμένος από τον Άγιο Παντελεήμονα, τον Άγιο Τρύφωνα και δύο ιεράρχες.

Εκτός από τους θρησκευτικούς θησαυρούς, η Κυπριακή Δημοκρατία καταβάλλει προσπάθειες για τον έντοπισμό και των κυπριακών αρχαιοτήτων. Στις 25 Ιανουαρίου 2023, παραδόθηκαν στην Πρεσβεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ουάσιγκτον, δύο αρχαία κυπριακά νομίσματα και ένα τμήμα τοιχογραφίας. Η παράδοση έγινε εκ μέρους των αμερικανικών Αρχών από τον Ricardo Mayoral, Deputy Assistant Director for International Operations, Homeland Security Investigations.

Κατόπιν αιτήματος των Κυπριακών Αρχών (Τμήματος Αρχαιοτήτων και Αστυνομίας Κύπρου), οίκος πώλησης αρχαιοτήτων του Λονδίνου παρέδωσε κυπριακά αρχαιότητα (προέρχεται από την ιδιωτική συλλογή του Χριστάκη Χατζηπροδρόμου, η οποία βρισκόταν στην οικία του στην Αμμόχωστο που λεηλατήθηκε) στη Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου, η οποία τον Οκτώβριο του 2016 την παρέδωσε στα γραφεία της Υπάτης Αρμοστείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδίνο και, στη συνέχεια, μεταφέρθηκε αεροπορικώς στην Κύπρο στις 16 Νοεμβρίου 2016. Άλλη μία σημαντική κυπριακή αρχαιότητα από την ίδια ιδιωτική συλλογή επαναπατρίστηκε τον Ιούλιο 2016 (ένα πήλινο ειδώλιο αλόγου με αναβάτη-πολεμιστή που χρονολογείται στην Κυπρο-Αρχαϊκή περίοδο – περίπου 700 π.Χ.).

Την ίδια περίοδο, το Τμήμα Αρχαιοτήτων ανακοίνωσε τον επαναπατρισμό από το Ηνωμένο Βασίλειο ενός αρχαίου κυπριακού πήλινου κέρνου (τελετουργικό αγγείο) της Πρωτο-Γεωμετρικής περιόδου (1050-900 π.Χ.). Η αρχαιότητα έντοπισθηκε σε οίκo πώλησης αρχαιοτήτων του Λονδίνου, μετά από διαδικτυακές έρευνες του Τμήματος Αρχαιοτήτων.

Η προσπάθεια επαναπατρισμού της κλεμμένης πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό.

Στο επόμενο: Οι προσπάθειες ισλαμοποίησης των Κατεχομένων από την Τουρκία.